

доба када и површ: док је латерална речна ерозија стварала површ, они су остали поштеђени. Геолошки доказ да је скрадинска површ флувијалног порекла јесте у томе, што је на површи, у висини око 340 м, преко кретацејских кречњака, нађен шљунак од кварца и рожнаца. Он потиче из ладинских слојева у сливу Бутишнице, притоке кркине.

У другом делу свог извештаја Гецингер утврђује главне моменте у развоју Книнског Поља. После набирања у олигоцену, у миоцену је створена површ. Затим је спуштено поље дуж тектонских предиспозиција. Даље су у старијем неогену еродирани верфенски шкриљци. Иза тога је настала језерска фаза, за време које су сталожени језерски седименти: оквиром до веће висине, а у средини поља ниже. плиоцену и старијем дилувијуму сталожени су конгломерати као флувијална творевина. Најзад је настала садашња ерозија. Према томе ерозиони базис у овом крају стајао је високо у миоцену (за време стварања површи), спустио се у старијем неогену (за време еродирања верфенских шкриљаца), стајао високо у горњем миоцену и у плиоцену (за време језерске фазе) и отада се понова спустио. Кркин кањон у површи постао је за време ове последње ерозионе периоде. Гецингер истиче необичну појаву, да Крка није употребила Косово Поље, већ се пробила на запад кроз површ.

У последњем делу свог извештаја Гецингер расправља о тектоници и стратиграфији Динаре. Док се раније држало да се Динара састоји једино од рудистичких кречњака, Гецингер је ове нашао једино источно од Динаре, у Унишкој Дрәзи. Идући одатле према западу јављају се све старији стратиграфски чланови, тако да се Динара састоји из кретацејских и јурских наслага. Зид Динаре чини серија слојева, који падају ка истоку. Унишка Дрәга представља синклиналу, у којој су рудистички кречњаци најмлађи члан.

Б. Ж. Милојевић.

K. Absolon: Z vyzkumných cest po krasech Balkánu. „Zlatá Praha“ 1916, č. 48—52. s. 574—609.

На основу пет научних путовања по Херцеговини, средњој и јужној Босни и јужној Далмацији (године 1908-1914) писац износи географске и зоолошке резултате својих испитивања у области између Фоче и Дубровника.

На првом месту поставио је себи проблем Ријеке (Ombla). Од те „највеће карсне реке на свету“ (574) познато је само ушће (5 км. дугачко, 400 м широко). Где су јој извори? А где њени подземни токови?

Абсолон мисли да су врела Ријеке у планини Лебршнику (Δ 1859), на развођу између Дунава и Јадранског мора. На висоравни Лебршника су многе јаме, које гутају атмосферски талог и које су подземно нагнуте према југу. Око 20 мањих врела образују речице Драмешину, Јањевичку и Јасеник; све три се састају и чине Мушицу која протиче кроз Гацко Поље. Мушица чини горњи ток Ријеке (586). Нико не зна у ком правцу она нестаје код Љутог (на висини од 930 м), али нема никакве сумње да Требишњица, која постаје 28.5 км јужније (код Билеће, на висини од 327 м) од неколико врела, није ништа друго него наставак Мушице.

То је знатна река (носи 42 sec/m^3 воде, неки пут до 1500 sec/m^3) али се њена вода све више губи у колико се приближује Попову Пољу.

То је највећа позната карсна река, због тога је и систем њених понора непрегледно велик и још не можемо ништа поуздано знати, у каквом је она односу према Ријечи. Само је један позитиван експеримент извршен пре неколико година: бојење воде уранином код Придворца и Дрежиног Дола; бојена вода није се у Ријечи показала само стога, што су експеримент вршили неискусни и нестручни људи. „Ја сам сигуран“, вели *Абсолон*, „да се скоро све воде из понора у Требињском Пољу (источни део Попова Поља) скупљају у један једини ток, чије ушће чини Ријека. Само мањи њихов део избија у врелима изнад Брашине (Дубровачка Жупа)“ (587).

Доњи, северозападни део Попова Поља (од Туље на ниже), јако меандрирајући, сличан је нормалној речној долини. *Абсолон* је посматрао положај слојева на обе обале; њихово подједнако пружање и пад потврђују *Цвијићево* мишљење да је Попово Поље створила река. Да подземни губитак воде није одузео Требишњици њену ерозиону снагу, она би себи пробила пут све до Крупе која лежи недалеко.

Низ понора код Равног даје воду моћним врелима код Сланог; вода из неких понора утиче у „ока“ Деранског Блата (у долини Крупе и Неретве), из неких избија у врелима расутих дуж морске обале, а из неких избија у подморским врелима; али је несумњиво то да је од река које теку из Попова Поља највећа Ријека (597). Да би се то могло утврдити мора се темељито познавати земљиште између Попова Поља и мора -- јер су површински облици овога краја одраз онога што се подземно догађа. — (597).

Од Завале па до малог залива Сланог води сува долина, стара површинска отока Попова Поља, према мору. Испод ове је, и у њеној непосредној близини, подземна отока која почиње са пећином Вјетреницом. (609). *Абсолон* се спустио у пећину и кроз њен широки подземни ходник допро до 4—5 км од улаза.¹ Кроз ову пећину теку потоци у многобројним меандрима, као нормални потоци на површини; они не теку само у разним етажама једни изнад других него и у супротним правцима, ка СИ-у и ка ЈЗ-у; овде постоји подземно развође, удаљено од улаза у пећину око 2,5 км (важно за теорију о карсној води).

Вјетреница је бивша отока Попова Поља, стара Ријека (11); дугачка је око 13—20 км.

Последњу експедицију у пећину (24 VII 1914) прекинуо је рат.

Последњи део чланка садржи опис *пећинског земљишта у Грейцици*. У овом реферату нисам се бавио о зоолошким резултатима пишчевим.

Др. Јаромир Корчак

(превео с немачког рукописа референтовог
Миленко С. Филиповић).

Dr. Kurt Leuchs: Aus Mazedonien. Mitt. d. Geograph. Gesellsch. in München. 1916., стр. 276.—281.

Писац је један од оних немачких геолога, који су за време Великог Рата послати у наше јужне крајеве, „да их научно ближе испитају“. И сав његов извештај из Македоније, „до сада у сваком погледу једне од најнепознатијих европских земаља“, не доноси скоро никаквих проматрања, до један кратак преглед геолошке грађе и од

¹ Та крајња тачка његове екскурзије налази се испод села Голубинци: 42°50, с. ш.; 35°40' ист. дуж.